

Grycksbo kyrka

Norr om Falun ligger sjön Grycken, vars namn tolkas som den steniga sjön. En äldre form av sjönamnet möter i ortsnamnet Grycksbo, där efterledet bo är pluralis av bod med syftning på fäbodar. Tidigast möter namnet Grycksbo 1386.

Trakten kring Grycksbo har en lång industriell historia. Gruvhål och slagghögar talar sitt tydliga språk. Tidigt förädlades malm från Falu gruva i hyttorna vid Västeråns dalgång. När hyttdriften efterhand började förlora i betydelse, kom pappersindustrin att ta över. Ett finpappersbruk anlades 1740 vid Gryckforsen.

Till sockenkyrkan – Stora Kopparbergs kyrka och dess begravningsplats – hade de boende i Grycksbo en lång, backig och besvärlig väg att gå och allt längre upplevdes den, när bygdens döda skulle forslas till gravens vila. Än omtalas den vägen som "Gamla fruns väg". Gamla frun var Augusta Munktell (1821–1892), som efter makens död (1861) skötte pappersbruket med järnhand. Redan under 1800-talets sista årtionden började med, tanke på avståndet till Falun och moderkyrkan, behovet av ett eget kapell på orten att te sig allt mer angeläget. Tillfälligt löstes i slutet på 1800-talet detta genom att ett rum uppläts i den munktellska herrgårdens flygel – "bönhusflygeln" – för gudstjänstämål.

Bruksbefolkningen växte och vid sekelskiftet uppgick den till mer än 1000 personer. Den 1/7 1903 tillträdde Axel Enblom som brukets förste skolpräst med skyldighet att förutom lärartjänsten svara för den söndagliga gudstjänsten och för de kyrkliga för rättningarna. Det alltmer uttalade önskemålet om egen kyrka och kyrkogård i Grycksbo tog nu allt fastare form och ledde till att disponenten vid pappersbruket Henrik Munktell d.y. (1841-1906) tog initiativ till att på brukets bekostnad ordna med allt detta. Hans kyrkobyggnadsplaner fullföljdes efter hans död med pietet och offervillighet av brukets efterträdare i ledningen William Nisser d.ä.

Munktellska herrgården.

Grycksbo pappersbruk.

År 1905 invigdes en kyrkogård vid sjön Gryckens strand, vilken sedan utvidgades 1927. För en kyrka uppläts plats vid den väg som leder från bruket till kyrkogården. Den kyrka, som nu ritades av arkitekten David Janzon, uppfördes tre år senare av tegel i jugendstil och nygotik och invigdes pingsthelgen 1908 av biskop Nils Lövgren. Eftersom kyrkorummet från början var tänkt att också fungera som allmän samlingslokal och föreläsningssal på orten placerades i det kvadratiske kyrkorummet altaret i det sydöstra hörnet av rummet och ingången med kyrkans resliga tornspira såsom ett "Guds finger" i det diagonalt motsatta nordvästra hörnet. En gång ledde från ingången diagonalt genom rummet fram till altaret. Utmed den centrala diagonalen grupperades de öppna bänkraderna. De

Grycksbo kyrka år 1908.

säregna läktararrangemangen i rummet gav maximal möjlighet att utnyttja rummets utrymmen. De stora spetsbågiga fönstren skänkte kyrkorummet ljus och rymd. Väster om altaret fick en talarstol plats. Rummet skulle ju tjäna två ändamål, vilket förklarar att det också påminner om en hörsal.

Närmare 50 år senare 1951–52 genomgick så kyrkan en grundlig renovering och ombyggnad. Interiören förändrades starkt och fick nu en mer traditionell kyrklig planlösning. Ett nytt altare i trä byggdes. Huvudgången placerades i byggnadens mittaxel med bänkkvarter på ömse sidor. I samband med återinvigningen 1952 överlämnades kyrkan och kyrkogården av pappersbruket till Stora Kopparbergs församling. Grycksbo blev egen församling 1995.

Grycksbo kyrka år 1952.

Altaret

4

Altaret, tre steg upp från mittgången, är utfört i trä med marmorade speglar och är med sitt altarkors det kristna gudstjänstrummets brännpunkt. Från altaret tar församlingen emot Guds gåvor: förlåtelsen, evangeliet, nattvarden och välsignelsen. Dit bär församlingen fram sitt eget offer: bröd och vin, syndabekännelse och trosbekännelse, böner och lovsånger.

Emma Sparres (f. Munktell 1851) stora altartavla från 1908 med det bibliska motivet efter Jesu uppståndelse och beskedet vid graven "Han är inte här, han har uppstått", framhäver altarets centrala funktion. Som altarring i kyrkan fungerar en kommuniionsbänk med en kolonad av svarvade, grågröna balusterdockor framför altaret. Den underlättar för församlingen att ta emot nattvarden i knäböjande ställning.

Koret är täckt av ett med kassetter dekorativt utformat innertak.

Predikstolen

En predikstol såsom platsen där predikanten skulle synas och höras bra har i alla tider hört kyrkorummet till. Så ock i Grycksbo. Den moderna högtalartekniken har lett till att predikstolen här inte behöver ett ljudtak. Predikstolens enkla korg i trä har en sexsidig oregelbunden form och är fri från äldre tiders uppbyggda predikstolsdekorationer.

Dop

År 1966 iordningställdes en dopplats på korets västra sida. Dopfunten skapades av konstnären Jerk Werkmäster, som också ritade de två tillhörande ljusstakarna. Dopfunten är av trä med en insats av ett 8-kantigt silverfat för dopvattnet. Den åttkantiga formen vill påminna om att Jesus omskars på den åttonde dagen och att det var åtta personer som räddades ombord på Noaks ark. Silverfatets brädd har omväxlande Kristi monogram och 4 fiskar samt under brädden texten gåva av Grycksbo kyrkliga syförening. Syföreningen har också skänkt väggbonaden ovanför funten. Det stora påskljuset är försett med de grekiska bokstäverna A och Ω som en påminnelse om att Kristus är "begränsningen och slutet", Upp. 22:13.

Funt kommer av det latinska fons, som betyder källa. I den källan blir vi genom dopet delaktiga i den tillkommande tidsåldern för att där vandra i ett nytt liv (Joh. 3:5f).

Silver

Grycksbo kyrkas hela uppsättning nattvardssilver är skänkt av släkten Munktel. Samtliga silverföremål är helförgyllda. På kalk, vinkanna och oblatask ingår som dekoration graverade bladslingor samt palmetter och pärlstavar.

Till nattvardssilvret hör också ett sockenbudstyg från 1766 med kalk, patén, oblatask och vinkanna i mindre format att användas vid sjukkomunion i hemmet.

Sedan 1913 finns också en dopskål i silver, en helförgylld brudkrona samt en blomskål i jugendstil på 4 grenfötter med två handtag.

Mässkrud

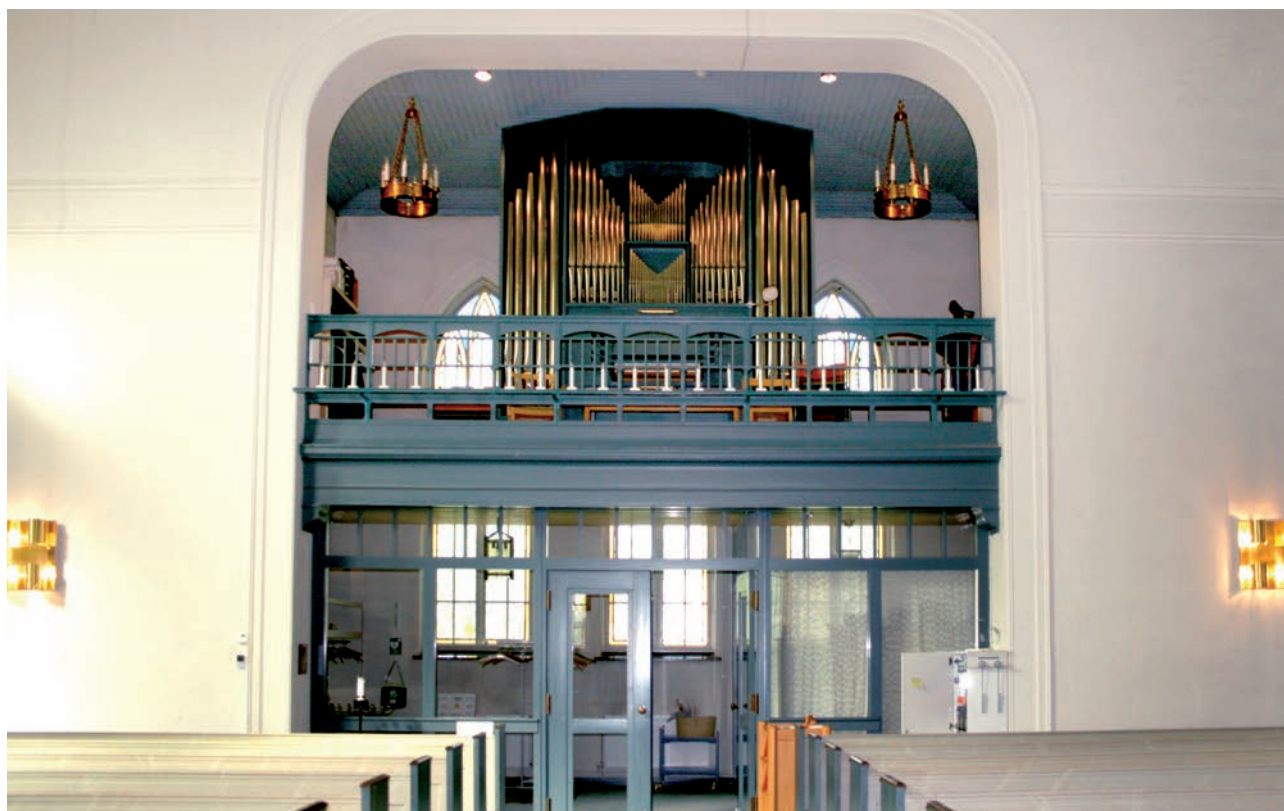
Mässkrud är ett samlingsbegrepp för de kyrkliga textilier som används vid altaret. Kyrkan har mässhakar och kalkkläden i alla de liturgiska färgerna. Mässhaken har ytterst sin förebild i den antika mantel, som Jesus bar. Tanken med bruket av mässhake är att prästen skall framträda som Kristi tjänare, "i hans stad och ställe" som ett gammalt uttryck lyder. Under mässshaken bär prästen som ett ämbetstecken en stola, ett brett band också det i liturgiska färger. Symboliskt tolkas stolan som Kristi ok (Matt. 11:29).

Orgel

Orglar är kända från det medeltida Sverige. Men det var först i och med reformatörerna Olaus och Laurentius Petris strävanden med församlingssång på svenska som orgeln fick en fast liturgisk uppgift.

Grycksbo kyrkas första orgel från 1912 var 8-stämmig. 1972 installerades en 22-stämmig orgel från det danska orgelbyggeriet Jensen & Tomsen. Läktaren har en orgelfasad utan utsmyckningar. Under läktaren finns sakristian, avskärmad med glasade väggar.

Kyrkklocka

Ioch med kyrkbygget skänkte Henrik Munktell också en kyrkklocka om 1350 kg och med slagtonen Diss¹. Klockan göts i Stockholm 1906 av Johan A Beckman och bär på följande text av givaren Henrik Munktell: MÅ ANDEN I MIN TON DIG MANA / DITT VÄSENS MENING EFTERSPANNA / ATT SÖKA VISDOM FÖR DIN SJÄL / OCH FRÄMJA DINA LIKARS VÄL.

Vid invigningen bad biskopen: "Gud låt denna klocka alltid förkunna ditt namns lov. När den kallar till gudstjänst och bön, låt den inte ljuda förgäves. När den ringer in den sista vilan, låt den tala till oss om evigheten. Din är äran i evighet"

Kyrkogården

Kyrkogården med jordgravar, minneslund och askgravar ligger 1 km söder om kyrkan vid en vik av sjön Grycken. Jordgravarna i vårt land har enligt gammal kristen sed alltid grävts i väst-östlig ritning. Detta har skett enligt den kristna traditionen att öster är den särskilda Gudsriktningen, ritningen mot Guds evighet och salighet. Kristen tro vill på detta sätt, där den begravne "blickar" mot öster, markera att graven aldrig är ämnad att vara människans slutmål. Här slutar allmän väg.

*Nu är jag framme vid skylten
och vad skall då hända – säg . . .
Nu blir det mig svårt att vandra*

*Men jag måste inte gå ensam
den sträcka som återstår.
Det är någon som gör mig sällskap
och tätt vid min sida går.*

BERNT BERGSTRÖM

Källor och Litteratur

Ahlberg, Hakon och Björklund, Staffan: Dalarnas kyrkor i ord och bild, 1996.
Boëthius, Gerda: Sveriges kyrkor, Dalarne, Konsthistoriskt inventarium, 1941.
Hammar skiöld, Rolf: Konsthistorisk karakteristik, Västerås stift, 2006.
Julbok för Västerås stift, utgiven 1910

Nr 95 Västerås stifts kyrkoberivningskommitté.

© Sune Garmo.

Fotograf: Sune Garmo där ej annat anges.

Grafisk form och produktion: Nils Åberg, Nordreklam AB, Rättvik.

Tryck: TMG Sthlm AB, Stockholm 2014.

ISBN 978-91-979970-7-2

